

14/1.99

Ba staten vokte protokollene

Protokollene hører hjemme i Norge. Den bør bære i Riksarkivet i forskerøyemed. Jeg er rede til å gjøre det jeg kan bistå med for at så skal skje.

Oslø, den 14. februar 1985

Rolf Jørgen Fuglesang
R. J. Fuglesang

Notatet.
Tidligere generalsekretær i Nasjonal Samling, Rolf Jørgen Fuglesang, gjorde sitt ønske klart i et notat til riksarkivaren i februar 1985.

FAKSIMILE AV NOTATET

NS-protokollene skulle sikres for historikerne etter krigen, skrev NS' tidligere generalsekretær i 1985. Dermed ga han staten støtte i dagens krav om utlevering.

NS-sjefen, Rolf Jørgen Fuglesang. FOTO: SCANPIX

LARS DITLEV HANSEN

Ti år etter sin død vitner tidligere generalsekretær i Nasjonal Samling, Rolf Jørgen Fuglesang, til fordel for statens krav på NS' rådsrådsprotokoll, som nå forsøkes solgt privat på det åpne markedet.

«Protokollene hører hjemme i Norge. Den bør bære i Riksarkivet i forskerøyemed».

Slik konkluderte Fuglesang et notat i 1985. Kl. 13.25 den 14. februar 1985 overleverte han notatet til riksarkivar John Herstad på riksarkivarens kontor. Nå blir det trukket frem fra arkivene igjen som aktuelt. «Eiendomsretten til protokollene, nemlig partiet NS ved generalsekretæren - er ikke på noe tidspunkt oppgitt. Alt ble gjort for å sikre protokollenes fortsatte eksistens på et trygt sted for senere

forskerbruk etter krigens endelige slutt. Denne eiendomsretten eksisterer fortsatt, men er nå overgått til våre offentlige instanser», skrev Fuglesang i notatet.

Krever utlevering

I går ba Regjeringsadvokaten på vegne av Riksarkivet formelt om å få protokollene utlevert. - Det er statens syn at Nasjonal Samlings protokoller er statlig eiendom, skriver advokat Ragnhild Noer hos Riksadvokaten i et brev til selgerens advokat, Gunnar Cramer.

Hun begrunner kravet med den provisoriske anordningen den norske regjeringen i London vedtok i 1944 og Landssvikloven fra 1947, som begge gikk på at alt som tilhørte NS skal inndras til fordel for

statskassen. Og i sin vurdering viser Noer dessuten til nettopp Fuglesangs notat. - Vi er ikke enig i konklusjonen som Regjeringsadvokaten trekker, sier advokat Gunnar Cramer til Aftenposten. - Vi har fått brevet, og her er det jus som må klarlegges nærmere. Det er ikke så klart, etter min mening, at staten eier slike protokoller. Det er rart at man ikke tidligere har prøvd slike saker. Materielle eller NS har vært omsatt flere ganger før.

Staten eier alt

- Kan eieren tenke seg å overlate protokollene til staten, slik Regjeringsadvokaten ber om?

- Det kan jeg ikke kommentere. Brevet er ikke forelagt min klient ennå, sier Cramer.

Advokat Ragnhild Noer hos Regjeringsadvokaten begrunner statens eiendomsrett over NS-protokollene med blant annet landssvikloven fra 1947. Den ble opphevet som foreldet i 1985. Likevel gjelder bestemmelsene om at all NS-eiendom er statlig, uansett hvor den befinner seg, mener hun.

- Hva gjør staten dersom eieren ikke vil utlevere protokollene?

- Det må vi komme tilbake til. Det er avhengig av hva slags tilbakespill vi får, sier Noer.

Den forsvundne protokoll

Isitt notat fra 1985 om NS' styremøte- og rådsrådsprotokoller, hevdet Nasjonal Samlings generalsekretær, Rolf Jørgen Fuglesang, at han umiddelbart før kapitulasjonen i 1945 anstrengte seg for å sikre verdifullt arkivmateriale for fremtiden.

«Spesifikt lå det meg på sinde å få sikret de her omhandlede protokollene. Jeg dro derfor omsorg for at disse protokollene skulle bli deponert hos en pålitelig mann noe på siden av partiapparatet.

«Dette ble gjort», skrev Fuglesang, som under rettssaken mot ham senere etterlyste protokollene

gjennom påtalemyndighetene. «Imidlertid, protokollene kom ikke for dagen. Så snart jeg fikk mulighet for det rettet jeg forespørsel til mine medarbeidere i Generalsekretariatet om protokollenes skjebne. Svaret var følgende: vedkommende som hadde tatt hånd om protokollene var også blitt arrestert. Han hadde, før han ble «satt inn» overlatt protokollene til sin hustru til oppbevaring. (...) Hun skulle angivelig ha besørget dem brennt», skrev Fuglesang.

I 1985 fikk han vite at rådsrådsprotokollene skulle ha havnet i USA.

fakta

NS-protokollene

- ▼ Nasjonal Samlings rådsrådsprotokoll omfatter generalsekretær Rolf Jørgen Fuglesangs håndskrevne møtereferafer fra partiets opprettelse i 1934 til 18. februar 1945.
- ▼ Siden krigens slutt skal den originale protokollene ha befundet seg i USA. Nåværende eier skal ha kjøpt den der etter at den ble tilbudt solgt i 1985.
- ▼ Nå vurderes protokollene solgt gjennom advokat Gunnar Cramer i Tønsberg for 500 000 kroner.
- ▼ Staten påberoper seg eiendomsretten til protokollene.

Riksarkivaren gjorde i går fremstøt for å prøve å sikre staten NS-protokollene som er utbudt for salg. Stansen for å lykkes er liten.

LARS DITLEV HANSEN

- Vi vil prøve å bruke det rettsgrunnlaget vi mener vi har i saken, sier riksarkivar John Herstad til Aftenposten.

Ogsaken dreier seg om den døde 150 sider tykke rådsrådsprotokollene for Nasjonal Samling, fra starten i 1934 til 18. februar 1945. Aktiviteten i Riksarkivet var høy i går i kjølvannet av Aftenpostens artikkel

i helgen om at protokollene nå forsøkes solgt, for en halv million kroner. Særlig nye penger vil staten neppe lagge på bordet, men både riksarkivaren og krigshistorikere mener staten bør sikre seg protokollene. I går tok riksarkivaren kontakt med både advokat Gunnar Cramer, som på vegne av en ukjent klient forsøker å selge protokollene, og Riksadvokaten.

Hos Riksadvokaten ligger nå både de arkivloven, de provisoriske anordningene den norske London-regjeringen vedtok i 1944, og belegg av materialet etter Nasjonal Samling og loven om landssvikoppgjøret fra 1947 på bordet. Her skal Riksadvokaten og Riksarkivet finne grunnlaget for å forsøke å få hånd om protokollene. I løpet av få dager skal statens juridiske argumentasjon legges frem for selgerens advokat.

- Ber om hjelp

Det kan imidlertid være vanskelig å håndtere loven, innrømmer riksarkivar John Herstad. - Vi vet ikke om protokollene befinner seg i Norge eller i utlandet. I arkivlagringsforstand er protokollene å anse som et privat arkiv. Arkivloven kan ta seg oss muligheter til å be om en kopi. Vi vil være i dialog med advokaten, men resultatet av dette er mye opp til eieren.

- Hvorfor greide ikke staten å sikre protokollene eller en kopi i 1985 da den var til salgs i New York?

- Den gangen skulle vi bli orientert om sakens videre utvikling fra USA. Vi lotte at saken døde hen og ble lagt i mørk på. Vi var ikke med på oppfølgingsiden.

- Hvorfor har dere ikke senere forsøkt å sikre staten NS-protokollene, når dere visste at den fortsatt eksisterer?

- Vi har ikke ressuser til det. Vi har mange andre arkiver som skal reddes. Men nå har vi en gylden anledning til å prøve igjen, sier Herstad.

I følge advokat Gunnar Cramer har protokollene befunnet seg i USA siden krigen. Hans klient, som nå forsøker å selge, kjøpte den i 1985/86, opplyser Cramer.

NS-katalogen ble annonsert med tanke på mulig salg gjennom Aftenposten forrige Cramer vil ikke opplyse om mulige interessenter har meldt seg.

- Er du og din klient overrasket over at staten vil fremme krav på protokollene?

- Vi forventet at det kunne komme, men vi mener at staten ikke har noen rett til dette ut fra hva man uttalte i 1985 fra dette hold.

118357

Staten vil gjøre krav på NS-protokoll

14/1.99